

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Правничий коледж

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
Історія держави і права України
підготовки молодшого спеціаліста

галузь знань 08 право

спеціальність 081 право

(Шифр за ОПІ _____)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Правничим коледжем Львівського національного університету імені Івана Франка.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к.ю.н. Сирко М.В., викл. Новосядло І.Ю.

Обговорено та рекомендовано до затвердження на Педагогічній раді Правничого коледжу.

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2016 року.

Галузь знань 08 право, спеціальність 081 право.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія держави і права України» складена відповідно до освітньо – професійної програми підготовки – право.

Предметом вивчення дисципліни є закономірності та особливості виникнення, становлення та розвитку державно-правових інститутів на українських землях від найдавніших часів до сучасності.

Міждисциплінарні зв'язки:

- *із загальною історією* щодо історичного розуміння суспільного розвитку, його періодизації, причин та передумов змін суспільно-економічних формацій, історичних методів дослідження державно-правової дійсності;
- *із теорією держави і права* щодо походження держави і права, типів, видів та форм держави, правових систем, галузей та інститутів права тощо;
- *із історією політико – правових вчень* щодо впливу на розвиток держави і права окремих прогресивних вчень та ідей, а також діяльність політичних структур, в контексті закономірностей розвитку держави і права;
- *із галузевими правовими науками* щодо визначення понятійно-категоріального апарату, взаємовпливу розвитку окремих державно-правових інститутів та відповідних історичних подій.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Становлення та розвиток Української державності та права з найдавніших часів до кінця XVIII ст.
2. Держава та право на українських землях (кінець XVIII – початок XXI ст.).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1 Метою є ознайомити студентів і сприяти їхньому розумінню та засвоєнню знань про державу і право в цілому.

1.2 Основними завданнями навчальної дисципліни є розглянути та проаналізувати основні історико-правові проблеми, які присутні в науці історії держави і права; навчити студентів самостійно аналізувати проблеми історичного розвитку державно-правових явищ, застосовуючи належну наукову методологічну основу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗНАТИ:

- історико-правові передумови та причини становлення Української національної державності;
- основні пам'ятки права різних періодів української історії;
- загальну та спеціальну літературу, яка використовується при вивченні предмету;
- історико-юридичні особливості державного устрою і правових систем, чинних на українських землях у відповідні періоди.

ВМІТИ:

- повно, всебічно і об'єктивно аналізувати процеси виникнення і розвитку типів та форм держави і права, а також державних органів і права на українських землях від найдавніших часів;
- вирізнити особливості державно-правового розвитку Київської Русі та характерні риси Галицько-Волинської держави і права;
- виявляти особливості організації влади і права на українських землях у складі Великого князівства Литовського, Польського королівства, Речі Посполитої;

- аналізувати характерні риси організації влади і права Козацько-Гетьманської держави (1649 – 1783 рр.), органів влади і права Запорізької Січі (1550 – 1775 рр.);
 - охарактеризувати державний лад і право на українських землях у складі Російської та Австрійської імперій, Австро-Угорщини;
 - пояснити причини та наслідки відродження Української державності та права у 1917-1920 рр.
 - з'ясувати правовий статус українських земель у складі Союзу РСР, міжвоєнних Польщі, Румунії та Чехословаччини;
 - реконструювати процес розпаду СРСР та відновлення незалежності України, охарактеризувати її державне будівництво та правовий розвиток у 90-х рр. ХХ ст., на поч. ХХІ ст.
- На вивчення навчальної дисципліни відводиться 216 годин; 6 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Становлення та розвиток Української державності та права з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.

Тема 1. Держави та право в Україні у стародавню добу.

Витоки, становлення та розвиток ранньоукраїнської державності і права. Розпад родо-племінного ладу на території України. Скіфська держава та право. Античні міста-держави: Тіра (на місці сучасного Білгорода-Дністровського), Ольвія (біля с.Парутиного Очаківського р-ну Миколаївської обл.), Пантікапей (на місці сучасного м.Керчі), Феодосія (середньовічна назва Кафа), Херсонес (поблизу сучасного Севастополя) та ін. Організація публічної влади в античних містах-державах Північного Причорномор'я. Державний устрій Боспорського царства. Джерела й основні риси права.

Тема 2. Анти (східні слов'яни) та їх право.

Етногенез антів (східних слов'ян). Рід, плем'я, союз племен. Східнослов'янські племена: дуліби, поляни, білі хорвати, древляни, уличі, тиверці та інші. Додержавне право антів (східних слов'ян), основні напрямки регулювання суспільних відносин. Створення антського політичного союзу та його розпад. Організація влади за правління царя Божа.

Тема 3. Держава та право Київської Русі.

Утворення Київської держави в другій половині ІХ ст. Теорії походження Київської Русі. Реформи княгині Ольги, князів Володимира та Ярослава. Політична роздробленість. Історичне значення Київської Русі.

Правовий статус населення. Князі. Бояри. Духовенство. Міське населення. Купці і ремісники. Смерди. Правове становище окремих груп феодально залежного населення. Рядовичі. Закупи. Изгої. Холопи. Народні повстання проти феодалів.

Державний лад. Характерні риси ранньофеодальної монархії. Князь. Рада при князеві. Віче. Удільні князі. Сюзеренітет-васалітет. Місцеві органи управління. Десяткова система управління. Двірцево-вотчинна система управління. Посадники. Волостелі. Тіуни. Вірники. Мостники. Організація влади у верхах. Судові органи.

Правова система. Звичаєве право. Договори Русі з Візантією 907, 911, 944, 971 рр. Руська Правда та її редакції. Церковні й князівські статuti. Статут князя Володимира Святославовича про десятини, суди і людей церковних. Статут князя Ярослава про церковні суди. Візантійські пам'ятки права. Основні риси староруського права. Право власності на землю. Церковне і монастирське землеволодіння. Зобов'язальне право. Види і форма договорів. Сімейне право. Спадкове право. Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Судочинство.

Тема 4. Галицько-Волинська держава та право.

Причини та передумови виникнення державності на західних землях Київської Русі. Галицьке князівство. Волинське князівство. Утворення Галицько-Волинської держави та її історичне значення. Боярське і князівське землеволодіння у Галичині. Князівське і боярське землеволодіння на Волині. Церковно-монастирське землеволодіння. Розвиток міст. Загарбання Галичини Польщею і Волині Литвою. Правовий статус населення. Феодали. Духовенство. Міське населення. Феодально залежні селяни. Смерди. Холопи.

Державний лад. Влада князя. Рада бояр. Віче. Феодальні з'їзди. Центральні органи управління: тисяцький, сотський, воєвода, двірський. Двірцеві посади: отроки, дітські, сідельники та ін. Посадники. Волостелі. Старости. Судові органи. Руська Правда. Князівські грамоти. Міжкнязівські договори. Грамота князя Івана Берладника 1134 р. Рукописання князя Володимира Васильковича 1287 р. Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р. Особливості правового регулювання суспільних відносин.

Тема 5. Державний лад і право на українських землях у складі Великого князівства Литовського.

Утворення Литовської держави. Захоплення Великим князівством Литовським Волині, Чернігово-Сіверщини, Поділля, Київщини. Кревська унія 1385 р. Городельська унія 1413 р. Люблінська унія 1569 р.

Державний лад. Влада литовського господаря і польського короля. Пани-рада. Великий вальний сейм. Воєводи. Старости. Воєводські та повітові сеймики. Управління містами. Судові органи. Трибунал луцький. Земські, гродські та підкоморські суди. Копний суд. Вотчинний суд.

Джерела права. Звичаєве право. Руська Правда. Привілеї та їх класифікація. Судебник 1468 р. Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр. Устава на волоки 1557 р. Пам'ятки магдебурзького права. Право власності та інші речові права. Зобов'язальне право. Сімейне та спадкове право. Види злочинів і покарань. Судочинство.

Тема 6. Державний лад і право в Галичині у складі Польського королівства.

Інкorporація Галичини до складу Польського королівства. Правління Казимира III та анексія західноукраїнських земель у 1349 р. Захоплення Галичини угорцями та відновлення польської влади у 1387 р. Правління Владислава II Ягайла та його синів. Органи управління та самоврядування в Галичині у складі Польського королівства. Король і королівська рада. Вальний сейм та місцеві сеймики. Намісники і старости. Магдебурзьке право та самоврядування у містах. Війт і лава, бургомістр і рада. Правові режими українського, польського, німецького та волоського права в селах Галичини.

Судова система. Королівські суди. Гродські, земські та підкоморські суди. Війтівсько-лавничі, копні, гайонні, зборові суди. Джерела права. Дія руського права та поширення чинності польського права в 1434 р. Віслицький статут 1347 р., Повний звід Статутів Казимира III 1420 р., Вартський статут 1423 р., Єдленський привілей 1430 р., Нешавські статuti 1454 р., Радомський привілей 1505 р., Статут Яна Ласького 1506 р. Збірники магдебурзького та канонічного права. Правове регулювання суспільних відносин.

Тема 7. Державний лад і право на українських землях у складі Речі Посполитої.

Укладення Люблінської унії та утворення Речі Посполитої. Правовий статус українських воєводств. Польська система управління та права в Руському, Подільському та Белзькому воєводствах. Литовська система управління та права в Київському, Волинському та Брацлавському воєводствах. Застій правового регулювання суспільних відносин на українських землях в складі Речі Посполитої, його причини та наслідки. *Libegum veto* як основна перешкода правового розвитку Речі

Посполитої. Генріхівські артикули 1572 р., Статті для заспокоєння руського народу 1632 р. Ординація Війська Запорізького реєстрового 1638 р.

Тема 8. Запорізька Січ та її право.

Утворення Запорізької Січі та її роль в історії державотворення українського народу. Ліквідація Запорізької Січі царською Росією та створення Задубнацької Січі. Військово-територіальна організація Запорізької Січі. Центральні та місцеві органи влади і управління. Судова система та судочинство. Формування та змістовне наповнення козацького звичаєвого права Запорізької Січі.

Тема 9. Українська Козацька держава та її устрій.

Причини та передумови збройного повстання українського народу проти польського гніту у XVII ст. Народно-визвольна війна й утворення Козацької держави. Зборівський мирний договір 1649 р., Білоцерківський мирний договір 1651 р. Україно-московський договір 1654 р.: укладення та зміст. Рішення Земського собору від 10 жовтня 1653 р. Переяславська рада 18 січня 1654 р. Здобутки та прорахунки гетьмана Б. Хмельницького. Гадяцький договір 1657 р. та плани І. Виговського. Період «Руїни».

Вищі органи влади Української козацької держави. Гетьман, Генеральна рада, Генеральна старшина, Генеральна військова канцелярія, Малоросійська колегія, Посольський приказ, Гетьманський уряд. Полково-сотенний устрій і місцеві органи влади. Полкові та сотенні уряди. Самоврядування ратушних і магістратських міст. Отамани й інші керівники сіл. Судова система. Генеральний військовий суд, суд гетьмана, Генеральної ради, Генеральної старшини. Полкові, сотенні, міські та сільські суди. Ярмаркові та інші спеціалізовані суди.

Поступове обмеження та ліквідація автономії України-Гетьманщини російським царизмом.

Тема 10. Кодифікація українського права у XVIII ст.

Джерела права Козацької держави. Козацьке звичаєве право та його характерні риси. Акти гетьманської влади. Польсько-литовське законодавство. Збірники магдебурзького права.

Пакти і конституції прав і вольностей війська Запорозького 1710 р. – конституційний договір між екзильним гетьманом П. Орликом і козацькою старшиною. Основні положення Пактів і конституцій 1710 р.: статус Козацької держави та її населення, організація влади, відповідальність посадових осіб та ін.

Створення та діяльність кодифікаційної комісії у 1728-1743 рр. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.: укладення та структура. Цивільне, кримінальне та процесуальне право за кодифікаційним проектом 1743 р. Суд і розправа в правах малоросійських 1750-1758 рр. Екстракт малоросійських прав 1767 р. і його переробка 1786 р.

Змістовний модуль 2. Держава та право на українських землях (кінець XVIII – початок XXI ст.).

Тема 11. Державний лад і право на українських землях у складі Російської імперії (до 60-х рр. XIX ст.).

Розпад і криза феодално-кріпосницької системи. Розвиток капіталістичних відносин. Декабристський рух в Україні. "Руська правда" П.Пестеля. Присяга об'єднаних слов'ян А. і П.Борисових. Посилення гніту царизму. Правовий статус населення. Дворянство. Духовенство. Міське населення. Цехові та робочі люди. Державні селяни. Поміщицькі кріпосні селяни. Інвентарні правила 1847-1848 рр.

Державний лад. Перетворення намісництв у губернії. Збільшення кількості українських губерній. Створення генерал-губернаторств. Дворянські зібрання на чолі з предводителями. Повітовий апарат управління. Земський суд і земські справники. Управління в містах. Скасування магдебурзького права. Судова система.

Джерела права. Зібрання малоросійських прав 1807 р. Звід місцевих законів західних губерній 1837 р. Поширення на Україну Зводу законів Російської імперії. Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Цивільне право. Кримінальне право. Процесуальне право.

Тема 12. Державний лад і право на українських землях у складі Російської імперії (60-ті рр. XIX ст. – поч. XX ст.).

Передумови реформ 60-70-х років. Посилення царизмом національного гніту. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р. Правовий статус населення. Порядок проведення селянської реформи 1861 р. в Україні. Перетворення поміщицьких селян на "сільських обивателів". Поширення селянської реформи на державних селян. Національний склад дворянства. Правове становище фабрично-заводських робітників.

Державний лад. Система державного управління в Україні. Розширення компетенції органів поліції. Земська реформа 1864 р. Запровадження земської реформи у Правобережній Україні. Судова реформа 1864 р. Реорганізація судової системи, перебудова органів прокуратури, створення адвокатури. Особливості проведення судової реформи 1864 р. в Україні. Міська реформа 1870 р.

Джерела права. Фабричні закони. Судові статuti 1864 р. Уложення про покарання кримінальні та виправні 1866 і 1885 рр. Цивільне право. Кримінальне право. Посилення каральної політики царизму в Україні. Зміни в цивільному і кримінальному судочинстві.

Тема 13. Державний лад і право на західноукраїнських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772 – 1918 рр.).

Приєднання західноукраїнських земель Австрією. Утворення коронного краю Галичини. Революція 1848 р. і створення Головної Руської ради у Львові. Австро-угорська угода 1867 р. та утворення Австро-Угорської монархії. Ціслейтанія і Транслейтанія. Скасування кріпосного права. Міське населення.

Державний лад. Органи урядової адміністрації. Губернатор. Галицький становий сейм. Окружні старости. Мандатори. Судові органи. Конституція Австрії 1848 р. Открийована конституція 1849 р. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р. Австрійська конституція 1867 р. Угорська конституція 1848 р. Імператор Австрії і король Угорщини. Рейхсрат Австрії та сейм Угорщини. Делегації. Рада міністрів. Спільні міністерства. Крайовий міністр для Галичини. Намісник і крайовий президент. Повітові старости. Громадські управи. Судово-прокурорські органи. Органи самоврядування. Галицький і Буковинський крайові сейми, порядок формування, склад і компетенція. Крайовий виділ (комітет). Повітові, міські та сільські ради. Організація управління Львова за статутом 1870 р.

Джерела та характерні риси права. Імператорські патенти. Закони рейхсрату. Цивільний кодекс 1811 р. Цивільний процесуальний кодекс 1781, 1825, 1895 рр. Кримінальний кодекс 1787, 1803 і 1852 рр. Кримінально-процесуальний кодекс 1768, 1853 і 1873 рр. Характеристика цивільного, кримінального і процесуального права.

Тема 14. Державність і право Наддніпрянської України в роки національно-визвольних змагань 1917-1920 рр.

Перша світова війна та її наслідки для України. Повалення самодержавства й утворення Тимчасового уряду. Виникнення та діяльність Центральної Ради на чолі з М. Грушевським. Проголошення Української Народної Республіки. Мала Рада і Генеральний секретаріат. Місцеві органи Центральної Ради: губернські та повітові ради, волосні й сільські народні управи. Комісари Тимчасового уряду. Перший (23 червня 1917 р.) і другий (16 липня 1917 р.) універсали Центральної Ради. Третій універсал (20 листопада

1917 р.) і проголошення Української Народної Республіки. Боротьба більшовиків за перемогу соціалістичної революції в Україні. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад у Києві. Ультиматум Раднаркому РРФСР. Грудневий більшовицький переворот.

Українська держава за гетьмана П. Скоропадського (квітень – листопад 1918 р.). Четвертий універсал (22 січня 1918 р.). Проголошення самостійності та незалежності України. Законодавча діяльність Центральної Ради. Окупація України німцями. Розігнання Центральної Ради. Конституція УНР, її зміст і значення. Проголошення П.Скоропадського гетьманом України. Закони про тимчасовий державний устрій України. Внутрішня і зовнішня політика гетьмана. Підписання прелімінарного миру з Раднаркомом РРФСР. Падіння Гетьманату.

Українська Народна Республіка в період Директорії (листопад 1918 – листопад 1920 рр.). Утворення Директорії на чолі з В.Винниченком і С.Петлюрою. Сесія Трудового Конгресу. Відновлення законів УНР. Наступ більшовиків на Україну. Оголошення війни радянській Росії. Переговори з поляками. Варшавський договір 1920 р. Наступ польсько-українських військ. Контрнаступ більшовиків. Утворення Галицької ССР, її державний апарат. Ризький мирний договір 1921 р. Включення Галичини і Західної Волині до складу Польщі. Причини поразки національно-визвольної боротьби українського народу за свою державну незалежність у 1917 – 1920 рр.

Тема 15. Держава і право Західно-Української Народної Республіки.

Розпад Австро-Угорщини. Створення Української Національної Ради. Листопадовий чин. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Організація і структура державного апарату. Центральні органи державної влади й управління. Національна рада. Президент. Державний секретаріат. Місцеві органи державної влади і управління. Повітові комісари. Громадські (сільські та містечкові) комісари. Повітові національні ради. Судово-прокурорські органи. Організація збройних сил. Правові засади та суть державно-політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх та інших перетворень. Об'єднання ЗУНР і УНР в єдиній соборній Українській державі.

Польсько-українська війна. Дипломатична діяльність ЗУНР. Проголошення диктатури Є.Петрушевича і створення Колегії уповноважених. Соціально-політичні й економічні перетворення в ЗУНР. Закон про державну мову. Закон про громадянство. Закон про земельну реформу. Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини поразки ЗУНР за свою державну незалежність у 1918 – 1923 рр.

Тема 16. Становлення радянської влади та права в Україні (1917-1945 рр.).

Проголошення радянської влади в Україні. Конституція 1919 р. Держава і право Української СРР в умовах нової економічної політики (1921 – 1929 рр.). становище України на початку 1920-х рр. Нова економічна політика та її законодавче оформлення. Правовий статус населення. Держава і право Української СРР в період тоталітарно-репресивного режиму (1929 – 1941 рр.). Зміни в суспільно-економічному та політичному ладі.

Передумови утворення СРСР. Військовий, господарський і дипломатичний союзи республік. I Всесоюзний з'їзд Рад. Декларація про утворення СРСР. Договір про утворення СРСР та його деформації. Формування адміністративно-командної системи управління. Ігнорування суверенних прав народів і республік. Реформа адміністративно-територіального устрою України. Перехід від чотириступеневої (губернія - повіт - волость - село) до триступеневої (округ - район - село) системи управління. Скорочення 1922 р. кількості губерній. Скасування 1923 р. волостей і повітів. Утворення районів. Ліквідація 1925 р. губерній і створення округів. Перехід 1932 р. до обласного поділу.

Прийняття загальносоюзної Конституції 1924 р. Внесення змін і доповнень до Конституції України 1925 р. Нова Конституція республіки 1929 р. Конституція УРСР 1937 р. Перебудова державного апарату і зміни виборчої системи за Конституцією УРСР 1937 р.

Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні та його наслідки. Політичні репресії в другій половині 1930-х рр. в Україні. Перша кодифікація законодавства УРСР 1922 - 1927 рр. Структура й основні положення перших кодексів. Характеристика окремих галузей права.

Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р. Напад А. Гітлера на Радянський Союз. Перебудова державного апарату УРСР на воєнний лад. Уповноважені Державного Комітету Оборони. Суд і прокуратура. Види військових трибуналів. Розширення їх підсудності. Розширення прав республіки у сфері міжнародних відносин і оборони. Розвиток права. Зміни в цивільно-правових відносинах. Сімейне право. Указ від 8 липня 1944 р. Зміни у трудовому законодавстві. Кримінальне право. Відповідальність воєнних злочинців. Кримінально-процесуальне законодавство.

Тема 17. Державний лад і право на західноукраїнських землях у складі Польської Республіки (1921-1939).

Правові аспекти анексії західноукраїнських земель Польською Республікою. Переслідування українських політичних діячів. Конституція 1921 р. Формування польських органів влади та управління. Судова система та реформа 1928 р.

Джерела та характерні риси права. Похід Червоної армії в Західну Україну та її окупація. Державно-правові акти Народних Зборів Західної України та її входження до складу УРСР.

Тема 18. Державний лад і право Буковини та Закарпаття у складі Румунії та Чехословаччини.

Юридичне оформлення окупації Північної Буковини Румунією. Соціально-політичне становище Північної Буковини в складі Румунії. Радянська окупація Північної Буковини і створення тимчасових органів влади і управління. Закон Верховної Ради СРСР про включення Північної Буковини та українських повітів Бессарабії до УРСР. Джерела та характерні риси права.

Соціально-політичне становище Закарпаття в складі Чехословаччини. Утворення Карпатської України та її конституційні акти. Звільнення Закарпаття від фашистських загарбників і створення органів радянської влади. Становлення радянського ладу в Закарпатті та його правова основа. Створення та діяльність Народної Ради. Юридичне оформлення об'єднання Закарпаття з УРСР. Джерела та характерні риси права.

Тема 19. Боротьба за становлення Української суверенної державності на західноукраїнських землях напередодні і в роки другої світової війни (1937-1945 рр.).

Виникнення та діяльність українських національно-патріотичних організацій (УВО, ОУН і ін.). Утворення Русинсько-української народної ради. Автономія Карпатської України. Проголошення державної незалежності Карпатської України. Конституція 1939 р. Проголошення у Львові «Акту відновлення Української Держави» (30 червня 1941 р.). Утворення Української повстанської армії. Боротьба проти загарбників.

Спроба відновлення Української держави в окупованому німцями Львові. Українське Державне Правління на чолі з Я.Стецьком. Утворення Української Національної Ради в Києві під проводом М.Величківського. Розчленування території України і встановлення окупаційного режиму. Створення Української Повстанської Армії, її діяльність. Формування дивізії "Галичина". Документи Української Головної Визвольної Ради.

Тема 20. Державний лад і право на українських землях у складі Союзу РСР (1945-1991).

Держава і право України у перше повоєнне десятиліття. Соціально-економічний лад. Державний лад. Основні риси права.

Держава і право України в період десталінізації (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х рр.). Демократизація суспільного ладу. Державний лад. Основні риси права. Держава і право України в період уповільнення темпів суспільного розвитку і застою (середина 1960-х – середина 1980-х рр.). Конституція УРСР 1978 р. Командно-

адміністративна система управління та її негативний вплив на суспільно-політичне життя. Правовий статус УРСР як союзної республіки. Державний апарат. Право.

Держава і право України в період перебудови (1985 – 1991 рр.). зміни у статусі УРСР як союзної республіки. Реформа державного апарату. Зміни в законодавстві.

Тема 21. Відновлення Української незалежної держави та розвиток її права.

Соціально-економічні і політичні передумови розпаду СРСР. Україна після Другої світової війни. Повоєнний сталінський режим. Поступова десталінізація. Експерименти в економіці. Дисидентський рух. Русифікація. Суспільні зміни. Проголошення нового демократичного стилю керівництва і гласності в управлінні державою. Проголошення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р., її зміст і значення. Прийняття, зміст та історичне значення «Акта проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 р. та його схвалення 1 грудня 1991 р. всенародним голосуванням. Ліквідація тоталітаризму. Крах комуністичної ідеології. Перші кроки демократизації суспільно-політичного життя. Громадські організації: партії, рухи, профспілки, товариства. Запровадження інституту президента та його представників на місцях. Органи самоврядування. Гуманізація правових відносин у суверенній Україні. Оновлення законодавства. Підготовка кодексів.

Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави. «Помаранчева революція» 2004 р.: причини і наслідки. «Революція гідності» (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.): причини і наслідки. Анексія Криму Росією (2014 р.) та Російська збройна агресія у Донецькій і Луганській областях України. Джерела та характерні риси права.

3. Рекомендована література.

3.1. Першоджерела

1. Галицько-Волинський літопис (за Іпатіївським списком) // Галицько-Волинська держава XII – XIV ст. – Львів: Світ, 2002.
2. Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. – Нью-Йорк: „Червона калина”, 1974.
3. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Документи і матеріали.- Т. 1. – Івано-Франківськ, „Лілея-НВ”, 2001.
4. Літопис самовидця. – Київ: „Наукова думка”, 1971.
5. Літопис нескореної України: в 2-х кн.– Львів: „Просвіта”, 1993. – Кн. 1.
6. Повість врем'яних літ. Літопис (за Іпатським списком). – Київ: „Радянський письменник”, 1990.
7. „Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. – Київ: „Книга”, 1997.
8. Українська Повстанська Армія 1942-1952. Документи і матеріали/ Петро Мірчук. – Львів: „Атлас”, 1991.
9. Хрестоматія з історії держави і права України / [упоряд. : А.С. Чайковський (кер.), О.Л. Копиленко, В.М. Кривоніс, В.В. Свистунов, Г.І. Трофанчук]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 656 с.
10. Хрестоматія з історії держави і права України [у 2-х т.]. Т.1. З найдавніших часів до початку ХХ ст. / за ред. В.Д. Гончаренка. – К : Ін Юре, 2000. – 472 с.
11. Хрестоматія з історії держави і права України [у 2-х т.]. Т. 2. Лютий 1917–1996 р. / за ред. В.Д. Гончаренка. – К : Ін Юре, 2000. – 728 с.
12. Хроніка міста Львова/ Денис Зубрицький. – Львів: „Центр Європи”, 2002. - 640 с.

3.2. Базова та додаткова література

1. Аркас М. Історія України-Русі. – Київ: Вища шк., 1991.
2. Бедрій М. М. Копні суди на українських землях у XIV – XVIII ст. : історико-правове дослідження: Монографія / Мар'ян Бедрій. – Львів: Галицький друкар, 2014. – 264 с.
3. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний і правовий аналіз. – Львів: 1994.
4. Бойко І.Й. Держава і право Гетьманщини : навч. посіб. для студ. вищих та середніх спец. юрид. навч. закл. і ф-тів / І.Й. Бойко. – Львів, 2000. – 120 с.
5. Бойко І.Й. Органи влади і право в Галичині в складі Польського Королівства (1349–1569 рр.) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів, 2009. – 628 с.
6. Бойко І.Й. Джерела та характерні риси права в Галичині в складі Польського Королівства (1387–1569) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 344 с.
7. Бойко І.Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (IX–XX ст.) / І.Й. Бойко. – К. : Атіка, 2013. – 348 с.
8. Бойко І.Й. Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.) / І.Й. Бойко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 408 с.
9. Бойко І.Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.) – Львів : Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 904с.
10. Бондарук Т.І. Західно-руське право : дослідники і дослідження / Бондарук Т.І. – К., 2002. – 214 с.
11. Голобуцький В.О. Запорізьке козацтво / В.О. Голобуцький. – К. : Вищ. шк., 1994. – 539 с.
12. Гошко Ю. Звичаєве право населення українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX ст. / Ю. Гошко. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 1999. – 336 с.
13. Гошко Т.Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII століття) / Т.Д. Гошко. – Львів : Афіша, 2002. – 255 с.
14. Грицак Я. Нарис історії України. – Київ: „Генеза”, 2000.
15. Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11 Т. – Київ: Наукова думка, 1994-1998.
16. Гураль П.Ф. Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження. – Львів: ЛьДУВС, «Край», 2008.- 468 с.
17. Довідник з історії України/ За заг. ред. І.Підкови і Р. Шуста. – Київ: «Генеза», 2001
18. Дорошенко Д.І. Нариси історії України. – Львів: „Світ”, 1991.
19. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII – початку XVIII ст. / В.А. Дядиченко. – К. : Вид. АН УРСР, 1959. – 531 с.
20. Жуковський А. Нарис історії України / А. Жуковський, О. Субтельний. – Львів: вид-во НТШ, 1991.
21. Захарченко П.П. Історія держави і права України / П.П. Захарченко. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
22. Зашкільняк Л. Історія Польщі / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів: ЛНУ ім.Івана Франка, 2002.
23. Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях : історичні нариси / Василь Інкін ; упорядкув. та наук. ред. Миколи Крикуна. – Львів: Добра справа, 2004. – 420 с.

24. Історія держави і права України : підручник / за ред. А.С. Чайковського. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.
25. Історія держави і права України: у 2-х Т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К.: Вид. дім „Ін.Юре”, 2003.
26. Історія Українського війська 1917-1995/ Упор. Я.Дашкевич. – Львів: „Світ”, 1996.
27. Історія українського права / за ред. І.А. Безклубого. – К. : Грамота, 2010. – 336 с.
28. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.) / М. Кобилецький. – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.
29. Ковальова С.Г. Судебник великого князя Казимира Ягайловича 1468 року : монографія / С.Г. Ковальова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 112 с.
30. Ковальова С.Г. Судоустрій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського : монографія / С.Г. Ковальова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. – 200 с.
31. Копиленко О.Л. Копиленко Л.М. Держава і право України 1917- 1920. – К.: Либідь, 1997.
32. Крип’якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К., 1984. – 176 с.
33. Крип’якевич І.П. Історія України. – Львів: Світ, 1990. – 520 с.
34. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
35. Кузьминець О. Історія держави і права України / О. Кузьминець, В. Калиновський. – К. : України, 2002. – 446 с.
36. Кульчицький В.С. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини / Кульчицький В.С., Бойко І.Й., Настасяк І.Ю. Мікула О.І.– Львів, 2002. – 88 с.
37. Кульчицький В.С. Кодифікація права на Україні у XVIII ст. / В.С. Кульчицький. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1958. – 30 с.
38. Кульчицький В.С. Галицько-Волинська держава (1199 – 1349) / Кульчицький В.С., Тищик Б.Й., Бойко І.Й.. – Львів: Бібльос, 2006. – 280 с.
39. Кульчицький В.С. Історія держави і права України / Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. – К.: Атіка, 2006.
40. Литвин М.Р. Історія ЗУНР / Литвин М.Р., Науменко К.С. – Львів: „Олір”, 1995.
41. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції 1917-1921. – Київ: Темпора, 2003.
42. Мироненко О.М. Світоч української державності. – Київ, 1995. – 327 с.
43. Михайленко П.П. Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР. – К., 1959. – 490 с.
44. Музиченко П. Історія держави і права України. Навч. пос. – Київ: „Знання”, 2000. – 662 с.
45. Музиченко П. Суд і судочинство на українських землях XIV–XVI століть / П. Музиченко, С. Ковальова, Н. Долматова, М. Крумаленко, Н. Єфремова. – Одеса : Астропринт, 2000. – 180 с.
46. Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ століття. – Київ, 1993. – 413 с.
47. Падох Я. Суди й судовий процес Старої України. Нарис історії / Я. Падох. – Нью-Йорк ; Львів, 1990. – 128 с.
48. Правова ідеологія і право на етапі становлення тоталітарного режиму (1919–1941). – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
49. Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст. / за ред. І.Б. Усенка. – К. : Наукова думка, 2006. – 279 с.

50. Рубаник В.Є. Інститут права власності в Україні : проблеми зародження, становлення й розвитку в період до 1917 р. : історико-правове дослідження / Рубаник В.Є. – Х., 2002. – 352 с.
51. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – Київ, 1993. – 192 с.
52. Смолій В. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.) / Смолій В., Степанков В. – К, 2009. – 467 с.
53. Стерчо П. Карпато-Українська держава. – Львів: За вільну Україну, 1994.
54. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. / Терлюк І.Я. – К. : Атіка, 2011. – 944 с.
55. Тищик Б.Й. Становлення української державності на західноукраїнських землях напередодні і в роки Другої світової війни. – Львів: „Тріада плюс”, 2006. – 92 с.
56. Тищик Б.Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918-1923). Історія держави і права. – Львів: „Тріада плюс”, 2001. – 392 с.
57. Чубатий М. Огляд історії українського права: історія джерел та державного права / М. Чубатий ; за ред. доц. В. Іваненка. – Мюнхен ; Київ : Ноосфера, 1994. – 224 с.
58. Шевчук В. Козацька держава. – Київ: „Абрис”, 1995. – 260 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

5. Засоби діагности успішності навчання є тестові завдання, екзаменаційні та модульні питання, питання та завдання для підготовки до семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів.